

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 13 juli 2012

Mål nr

B 1158-12

KLAGANDE

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

MOTPART

DBO

Ombud och offentlig försvarare: Advokat BJ

Ombud och offentlig försvarare efter substitution: Advokat NU

SAKEN

Narkotikabrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-02-09 i mål B 10543-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen

dels bedömer gärningen under åtalpunkten 1 (första stycket i gärningsbeskrivningen) som grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64),

dels bestämmer fängelsestraffet för den samlade brottsligheten till två år tre månader.

För försvaret av DBO i Högsta domstolen tillerkänns BJ ersättning av allmänna medel med 5 900 kr, varav 3 615 kr avser arbete, 1 105 kr tidsspillan och 1 180 kr mervärdesskatt. Denna kostnad ska stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att gärningen under åtalpunkten 1 (första stycket i gärningsbeskrivningen) bedöms som grovt narkotikabrott och att fängelsestraffet skärps.

DBO har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Den brottslighet som DBO ska dömas för

1. I enlighet med hovrättens i den delen inte överklagade dom ska DBO dömas för narkotikabrott enligt 2 § narkotikastrafflagen bestående i dels olovligt innehav av 3,67 gram cannabis, dels olovligt bruk av cannabis (åtalpunkterna 2 och 3; andra stycket i gärningsbeskrivningen).

2. DBO ska också dömas för att olovligen i överlåtelsesyfte ha förvärvat och därefter innehaft 87,53 gram kokain (åtalspunkten 1; första stycket i gärningsbeskrivningen). Målet i Högsta domstolen gäller hur denna gärning ska bedömas samt vilket straffvärde den och den samlade brottsligheten har.

3. Av utredningen framgår följande. När DBO hade förvärvat kokainet tog han hem det till sin lägenhet. Där delade han upp en del av narkotikapartiet i portioner och förpackade dessa, som var på cirka ett halvt gram vardera, i s.k. redlinepåsar. Han greps av polis när han var på väg till Upplands Väsby. Då bar han sammanlagt 17,93 gram av partiet på sig. DBOs avsikt var att sälja kokainet för att få in pengar. Han hade ingen särskild plan för hur det skulle gå till, men avsikten var att han skulle sälja till vem som helst som ville köpa, dock inte till personer under arton år.

Lagreglering

4. Enligt 1 § första stycket narkotikastrafflagen döms bl.a. den som förvärvar narkotika i överlåtelsesyfte och den som innehar narkotika, om gärningen sker uppsåtligen, för narkotikabrott. Straffskalan är fängelse högst tre år. Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika och övriga omständigheter är att anse som ringa är straffskalan böter eller fängelse högst sex månader (2 §). Om brottet är att anse som grovt döms enligt 3 § för grovt narkotikabrott. Straffskalan är då fängelse lägst två och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett en särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

5. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2011 s. 357 tagit avstånd från den straffvärdebedömning och den straffmätningstradition som tidigare hade utvecklats i domstolarna, särskilt när det gäller grova narkotikabrott (p. 26–28). Högsta domstolen framhöll, liksom domstolen för övrigt hade gjort tidigare (se NJA 2004 s. 354 och NJA 2008 s. 653), att även andra faktorer än sort och mängd ska beaktas vid bedömningen av ett narkotikabrotts svårhet, och att sådana faktorer ska tillmätas väsentlig betydelse. Rättsfallet har därefter följts upp med ytterligare avgöranden. Dessa har redovisats i Högsta domstolens dom den 11 juli 2012 i mål B 965-12. Högsta domstolen har i den domen också angett vissa slutsatser som kan dras av rättsfallet NJA 2011 s. 357 och de därefter följande avgörandena. Vad som i dessa delar anförs i den domen ligger till grund för bedömningen också i detta mål.

Om kokain och dess farlighet

6. Kokain framkallar eufori samt ger en känsla av kraft och minskad trötthet. Kokain är starkt beroendeframkallande.

7. I rättspraxis har man i allmänhet antagit att en normal missbruksdos av kokain är knappt 0,1 gram (se Martin Borgeke och Georg Sterzel, Studier rörande påföljdspraxis m.m., 2009, s. 645).

8. Högsta domstolen har i ett antal rättsfall gjort generella farlighetsbedömningar av vissa narkotiska preparat (se NJA 2011 s. 357 med hänvisningar; särskilt p. 25). I dessa rättsfall har kokain ansetts vara något farligare än amfetamin (se NJA 1983 s. 754).

9. I domen den 11 juli 2012 i mål B 965-12 uttalade Högsta domstolen (p. 17) att hantering av en mängd om cirka 500 gram amfetamin (som motsvarar ca 5 000 missbruksdoser), vid sådana omständigheter som normalt

förekommer vid hantering av en sådan mängd – och där det inte förekommer några omständigheter som talar i motsatt riktning – många gånger kan vara att bedöma som ett grovt brott. Eftersom ecstasy, som det målet avsåg, i straffvärdehänseende får anses tillhöra samma kategori som amfetamin drog Högsta domstolen slutsatsen att om inga andra omständigheter av betydelse har kommit fram, cirka 5 000 tabletter ecstasy (en tablett ansågs svara mot en missbruksdos) mera generellt kan tas som riktpunkt för att det rör sig om ett grovt brott (p. 21).

10. Med hänsyn till att kokain måste bedömas vara farligare än amfetamin (och ecstasy) kan kokain inte hänföras till samma kategori av preparat som amfetamin. Om inga andra omständigheter av betydelse har kommit fram bör för kokain som riktpunkt gälla, att en hantering av ungefär 100 gram, som utgör strax över 1 000 missbruksdoser, kan antas vara att hänföra till grovt brott.

Bedömningen i detta fall

11. DBOs brottslighet avser hantering av en stor mängd kokain. En bedömning utifrån endast sort och mängd leder emellertid till att gärningen knappast utgör ett grovt brott. Det bör dock beaktas att DBO hade full kännedom om vad det var för preparat som han hanterade. Även om DBO själv någon gång skulle missbruka kokain, var det helt överskuggande syftet med gärningen att han skulle sälja narkotikan för att på så sätt berika sig själv. Försäljningen skulle ske till vem som helst som ville köpa, låt vara att avsikten var att ungdomar skulle vara undantagna. Man kan alltså tala om att det rörde sig om handel med narkotika. I och för sig hade DBO inte någon mera utvecklad plan för försäljningen. Detta hindrar dock inte att hans gärning innehåller ett så stort mått av hänsynslöshet att den måste bedömas som grovt narkotikabrott. Det utpräglade försäljnings- och vinstsyftet leder även till att

straffvärdet något överstiger minimistrafvet för grovt narkotikabrott och motsvarar fängelse två år tre månader.

Den övriga brottsligheten

12. Den övriga brottsligheten är inte sådan att den påverkar den samlade brottslighetens straffvärde i någon nämnvärd mån.

Påföljden

13. Den samlade brottslighetens straffvärde är så högt att det råder en mycket stark presumtion för fängelse som påföljd. DBO hade fyllt 21 år när han begick brotten. Något skäl att välja en annan påföljd eller att sätta ned straffet på grund av hans ungdom finns därmed inte (se 30 kap. 5 § och 29 kap. 7 § brottsbalken). Inte heller finns det någon annan omständighet som talar emot ett fängelsestraff utmätt efter straffvärdet. Detta innebär att påföljden ska bestämmas till fängelse två år tre månader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Gudmund Toijer, Lena Moore, Ingemar Persson och Martin Borgeke (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Anna-Karin Leo